

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM**

Avdelning 32

DOM
2016-05-27
Meddelad i
Stockholm

Mål nr
21027-15

KONKURRENSVERKET	
2016-05-30	
Avd	TU
Dnr	025/2015
KSnr	3.5.3 Aktbil

SÖKANDE
Konkurrensverket
103 85 Stockholm

MOTPART
Karolinska universitetssjukhuset i Stockholms läns landsting, 232100-0016
Box 22550
104 22 Stockholm

SAKEN
Upphandlingsskadeavgift

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller Konkurrensverkets ansökan och beslutar att Karolinska universitetssjukhuset i Stockholms läns landsting ska betala en upphandlingsskadeavgift om 500 000 kronor.

Dok.Id 714981

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
115 76 Stockholm	Tegeluddsvägen 1	08-561 680 00	08-561 680 01	måndag – fredag 08:00-16:30
		E-post: forvaltningsrattenistockholm@dom.se www.domstol.se/forvaltningsratt		

YRKANDEN M.M.

Konkurrensverket yrkar att förvaltningsrätten enligt 17 kap. 1 § 3 lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU), beslutar att Karolinska universitetssjukhuset i Stockholms läns landsting (Karolinska) ska betala 500 000 kr i upphandlingsskadeavgift. Som grund för yrkandet anförs följande. Karolinska har brutit mot 15 kap. 4 § LOU genom att den 11 november 2014 ingå avtal om artroskopisk kirurgi för patienter som är 15 år eller yngre med leverantören Capio Artro Clinic AB (Capio) utan föregående annonsering, trots att förutsättningarna för detta saknades. Det ingångna avtalet utgör därmed en otillåten direktupphandling.

Karolinska bestrider yrkandet. Om förvaltningsrätten finner att upphandlingsskadeavgift ska påföras hemställer Karolinska att upphandlingsavgiften ska efterges alternativt sättas ned helt eller till ett avsevärt lägre belopp. Som grund för sin inställning anför Karolinska följande. Det har inte förelagat någon skyldighet för Karolinska att annonsera. Konkurrensverket har inte heller visat att det föreligger grund för upphandlingsskadeavgift. För det fall förvaltningsrätten finner att det förelagat en skyldighet att annonsera bör upphandlingsskadeavgiften sättas till ett lågt belopp eller nedsättas helt med beaktande av den påstådda överträdelsens art, tjänsternas art samt syftet med upphandlingsskadeavgiften.

Vad Konkurrensverket anför

Bakgrund

Konkurrensverket har genomfört en utredning, i vilken har framkommit att Karolinska den 11 november 2014 ingick ett avtal om artroskopisk kirurgi för patienter som är 15 år eller yngre med leverantören Capio. Avtalsingåendet har inte föregåtts av annonsering. Avtalstiden var den 1 oktober 2014

- 31 december 2015. Avtalet avsåg s.k. B-tjänster för vilka 15 kap. LOU ska tillämpas. Uppdraget omfattade operationer i såväl dagkirurgi som slutenvård, nybesök och uppföljningsbesök. Tillhandahållen vårdtjänst omfattade besök och operationer samt sjukgymnastik för inneliggande patienter. Enligt punkt 8 i avtalet skulle Karolinska lämna ersättning till Capio för utförd vård enligt patientklassificeringssystemet diagnosrelaterade grupper (DRG) med ett poängpris motsvarande 35 000 kronor inklusive eventuell moms-kompensation. Under år 2015 beräknades omfattningen till ca 200 DRG-poäng.

Otillåten direktupphandling

Avtalets totala värde uppgår till minst 7 000 000 kronor (35 000 kr x ca 200 DRG-poäng). Eftersom avtalets värde överstiger direktupphandlingsgränsen skulle Karolinska i enlighet med huvudregeln ha annonserat upphandlingen, vilket inte har skett. Det finns inte några omständigheter som medför att Karolinska har haft rätt att bortse från annonseringsskyldigheten inför avtalsingåendet. Avtalet utgör därför en otillåten direktupphandling.

Konkurrensverket ifrågasätter inte att Karolinska har ett ansvar att fullgöra de uppgifter som följer av andra regelverk och en skyldighet att tillhandahålla den aktuella vården. Dessa lagstadgade skyldigheterna kan emellertid inte innebära att Karolinska har rätt att bortse från skyldigheter som följer av upphandlingslagstiftningen. Av förarbetsuttalanden och praxis framgår att en direktupphandling kan vara tillåten endast när det gäller att garantera vården i ett specifikt vårdfall. I detta fall är det fråga om en viss typ av vårdåtgärder för en generell patientkategori, d.v.s. patienter som är 15 år och yngre som är i behov av artroskopisk kirurgi, och inte något enskilt vårdfall. Det kan därför inte vara fråga om en sådan mycket speciell situation som faller in under undantaget för synnerliga skäl.

I detta fall är det vidare orimligt att påstå att Capio skulle vara den enda leverantören som över huvud taget kan erbjuda de aktuella tjänsterna och som har personal med den efterfrågade kompetensen. Enligt uppgiftslämnaren som tipsade Konkurrensverket om det direktupphandlade avtalet måste man visserligen vara en ortopedspecialist för att utöva artroskopisk kirurgi, men alla specialistläkare kan utföra åtgärden och det krävs inga ytterligare specialistkunskaper. Eftersom sjukhuset inte har gjort någon utredning inför anskaffningen av tjänsterna hos Capio eller annonserat upphandlingen kan det vara svårt att veta om det finns andra leverantörer på den aktuella marknaden. Svenska korsbandsregisters årsrapport för år 2014 ger dock stöd för att det finns konkurrens på marknaden. Även de handlingar som Capio lämnat till Konkurrensverket under utredningen av ärendet visar att det finns flera andra leverantörer än Capio som verkar på marknaden. Uppgifterna är tillräckliga för att undantaget för tekniska skäl inte ska tillämpas. Vidare har Karolinska efter en kort omställningstid tagit över den aktuella verksamheten i egen regi och under sådana omständigheter kan Capio inte ha ansetts vara den enda leverantören som av tekniska skäl kunnat utföra de aktuella tjänsterna.

Konkurrensverket har tolkat Karolinskas påstående om att avtalet varit nödvändigt för att garantera vården för den aktuella patientgruppen som att Karolinska anser att det funnits någon form av brådska i samband med avtalsingåendet och att en konkurrensutsättning inte har hunnits med. Det måste dock ha funnits tid för Karolinska att genomföra en annonserad upphandling. Karolinska har lämnat uppgifter om att patienter med behov av denna typ av vårdåtgärd har remitterats till Capio i vart fall sedan år 2013. Karolinska har därmed känt till behovet under en längre tid och behovet av insatserna har varit förutsebart för Karolinska.

Upphandlingsskadeavgift

Eftersom kontraktsvärdet enligt avtalet uppgår till 7 000 000 kronor kan upphandlingsskadeavgiften i detta fall bestämmas till högst 700 000 kronor. Något utrymme att beräkna kontraktsvärdet på något annat sätt finns inte och en myndighets beslut att exempelvis säga upp avtalet i förtid eller att inte utnyttja förlängningsoptioner har ingen betydelse för kontraktsvärdet.

Karolinskas överträdelse är inte ett ringa fall. Det är fråga om en otillåten direktupphandling och avtalets värde är relativt högt. Karolinska har gällande den aktuella upphandlingen uppvisat en sådan självständighet i förhållande till landstinget att Konkurrensverket väljer att inte göra gällande att det föreligger försvårande omständigheter i form av ett upprepat beteende. Det är visserligen positivt att avtalet har sagts upp, men eftersom detta skedde först efter det att Konkurrensverket hade initierat en utredning har åtgärden ingen betydelse vid bedömningen av överträdelsens sanktionsvärde. Den skada som den otillåtna direktupphandlingen har inneburit skedde när avtalet tecknades och har inte minskat till följd av att avtalets omfattning har ändrats. Det går inte heller av avtalet att utläsa att mottagningsbesöken utgör en väsentlig del av avtalets omfattning eller värde. Vidare är den överträdelse av LOU som Karolinska har gjort sig skyldig till klar och ska medföra ett högt sanktionsvärde. Vid en sammantagen bedömning av omständigheterna i ärendet får en upphandlingsskadeavgift på 500 000 kronor anses vara en avskräckande och proportionerlig sanktion för den aktuella överträdelsen. Det finns inte förutsättningar att besluta om eftergift av avgiften i detta mål.

Vad Karolinska anför

Otillåten direktupphandling

Det har förelegat skäl för att tillämpa ett direktupphandlingsförfarande då det som skulle upphandlas av tekniska skäl kunde fullgöras av endast en leverantör och på grund av synnerliga skäl. Det har därmed inte förelegat någon annonseringsskyldighet och inte heller någon rättslig grund för upphandlingsskadeavgift.

I det aktuella fallet är det fråga om mycket speciella hälso- och sjukvårdstjänster. Den vård på barn som utförts enligt avtalet kan bara göras av specialister med lång erfarenhet, särskilt när det gäller barn med öppna tillväxtzoner, eftersom det krävs speciell teknik samt lokaler som uppfyller Vårdvals krav på operationssalar. Det finns inga alternativa kliniker med motsvarande kompetens eller kapacitet vare sig i Stockholm eller i övriga landet. Vid avtalstecknandet kunde det som skulle upphandlas av tekniska skäl bara fullgöras av en viss leverantör, nämligen Capio. Vidare hade landstinget en skyldighet att säkra tillgång till erforderlig vård för dessa mycket specialistvårdkrävande patienter. Att Karolinska först efter uppsägningen av avtalet tagit ansvar för att föra över och bygga upp en vårdkedja för denna patientkategori i egen regi ska inte påverka bedömningen av huruvida undantaget för tekniska skäl var tillämpligt vid tidpunkten för ingåendet av avtalet.

Allmännyttiga tjänster kan enligt förarbeten och doktrin direktupphandlas när synnerliga skäl föreligger. Även vårdgaranti, patientsäkerhet och tillgänglighet är omständigheter som ska beaktas. De aktuella tjänsterna är av allmännyttig art. Det leder till allvarliga konsekvenser för människors hälsa om de inte tillhandahålls. Det kan inte heller anses samhällsekonomiskt försvarbart att myndigheter ska behöva lägga ner kostnader för upphandlingsskadeavgift av det skälet att myndigheten direktupphandlar nödvändiga leveranser i syfte att kunna utföra samhällsåtaganden vid varje given tidpunkt.

Möjligheten att tillämpa direktupphandling bör inte tolkas så restriktivt när det är fråga om allmännyttiga tjänster av den här arten.

Upphandlingsskadeavgift

Karolinska motsätter sig det sätt som Konkurrensverket beräknat upphandlingsskadeavgiften på. I avtalet anges ersättningstaket till ca 200 DRG-poäng, vilket Konkurrensverket har utgått från istället för att beakta det faktiska totalvärdet. Konkurrensverket har därtill inte beaktat att Karolinska sa upp samarbetet om mottagningsbesök den sista januari 2015, d.v.s. innan Konkurrensverket inledde sin granskning. Uppsägningen bekräftas i ingivet intyg från Capio och motiverades av effektiviseringskrav. Med beaktande av hur behovet av dessa vårdtjänster har sett ut historiskt och statistiskt, tillsammans med den faktiska faktureringen, kan Karolinska konstatera att värdet av mottagningsbesöken under hela 2015 bör uppgå till 72 DRG-poäng, motsvarande ca 2 520 000 kr. Detta utgör ca 36 procent av avtalets ersättningstak, vilket är en väsentlig del av avtalet. Detta bör beaktas vid bedömningen av storleken på en eventuell upphandlingsskadeavgift.

Som förmildrande omständigheter bör vidare beaktas följande. Den ursprungliga avtalstiden är förhållandevis kort. Avtalet har ingåtts för att säkerställa tillgång till den artroskopiska verksamheten för barn under en tillfällig period. Karolinska sa upp avtalet i dess helhet i förtid, den 2 juli 2015, under Konkurrensverkets pågående granskning. Kontraktsvärdet är inte avsevärt högt. Den medicinska kompetensen för avancerad knäkirurgi hos idrottande barn under 15 år finns bara på Capio. Vidare riskerar ett redan nära samarbete med leverantören Capio att falla om inte dessa tjänster kan säkras genom särskilt avtal. Överträdelsen är inte klar och den har skett för att upprätthålla landstingets lagstadgade ansvar för hälso- och sjukvård. Det är fråga om allmännyttiga tjänster som är absolut nödvändiga och om ett all-

mänintresse. Dessa omständigheter innebär att upphandlingsskadeavgiften bör sättas till ett lågt belopp.

SKÅLEN FÖR AVGÖRANDET

Enligt 17 kap. 1 och 2 §§ LOU får allmän förvaltningsdomstol på ansökan av Konkurrensverket besluta att en upphandlande myndighet ska betala en särskild avgift (upphandlingsskadeavgift) bl.a. om myndigheten har slutit avtal med en leverantör utan föregående annonsering enligt 15 kap. 4 § samma lag. Konkurrensverket har inom den lagstadgade tidsfristen ansökt om att Karolinska ska åläggas att betala en upphandlingsskadeavgift på grund av en påstådd otillåten direktupphandling enligt 17 kap. 1 § 3 LOU.

Har Karolinska genomfört en otillåten direktupphandling?

Förvaltningsrätten har först att ta ställning till om Konkurrensverket har visat att Karolinska har genomfört en otillåten direktupphandling genom att ingå det aktuella avtalet utan föregående annonsering.

Av 15 kap. 3 § LOU framgår att direktupphandling får användas om kontraktets värde uppgår till högst 28 procent av tröskelvärdet, om förutsättningarna för förhandlat förfarande utan föregående annonsering som avses i 4 kap. 5--9 §§ (t.ex. att det som ska upphandlas av tekniska skäl kan fullgöras av endast en viss leverantör) är uppfyllda eller om det annars finns synnerliga skäl.

Synnerliga skäl

Det är inte ifrågasatt i målet att det aktuella avtalets värde överstiger 28 procent av tillämpligt tröskelvärde. Däremot har Karolinska gjort gällande att det funnits förutsättningar att genomföra en direktupphandling med hänsyn

till synnerliga skäl. Karolinska anför i denna del bl.a. att det rör sig om allmännyttiga tjänster, att det skulle få allvarliga konsekvenser för människors hälsa om tjänsterna inte tillhandahölls och att Karolinskas agerande föranletts av de krav som ställs på dess verksamhet i sjukvårdslagstiftningen.

Av förarbeten framgår att möjligheten att använda direktupphandling vid synnerliga skäl är tänkt för sådana oförutsedda händelser som myndigheten inte själv kunnat råda över. Brådska på grund av egen bristande planering medför t.ex. inte en rätt för den upphandlande myndigheten att företa en direktupphandling. Vidare bör hälso- och sjukvårdstjänster där relationen mellan vårdgivare och vård- och omsorgstagare skulle störas, situationer där det endast finns ett möjligt vård- och boendialternativ samt sådana fall där patienters fria val av vårdgivare omöjliggör annonserad upphandling grunda rätt till direktupphandling (prop. 2001/02:142 s. 99).

Förvaltningsrätten anser inte att det förelegat synnerliga skäl att direktupphandla med hänsyn till oförutsedda händelser som Karolinska inte själv kunnat råda över. Förvaltningsrätten beaktar härvid särskilt att Karolinska enligt egen uppgift ska ha remitterat patienter med behov av de aktuella vårdåtgärderna till Capio sedan år 2013. Behovet av de aktuella tjänsterna måste således ha varit förutsebart för Karolinska, som känt till behovet sedan i vart fall år 2013.

Förvaltningsrätten bedömer inte heller att det är fråga om sådana vårdfall där direktupphandling kan medges för att inte störa relationen mellan vårdgivare och vård- och omsorgstagare. Enligt förvaltningsrättens mening måste detta undantag anses syfta på vården i mer specifika vårdfall. För detta talar att direktupphandling, där upphandlingens värde inte är lågt, enligt praxis endast får ske i enstaka fall för vård av mycket vårdkrävande patienter och inte som en generell upphandlingsmetod (jfr Kammarrättens i Göteborg dom den 18 april 2007 i mål nr 6870—6871-06). Förvaltningsrät-

ten anser i likhet med Konkurrensverket att det i förevarande fall är fråga om en viss typ av vårdåtgärder för en generell patientkategori, nämligen patienter som är 15 år och yngre som är i behov av artroskopisk kirurgi. Det är således inte fråga om något enskilt vårdfall.

Fråga är förvisso om allmännyttiga tjänster. Såvitt framkommit har det dock i detta fall inte varit fråga om en direktupphandling under tiden som en upphandling enligt LOU görs. Att tjänsterna är allmännyttiga utgör inte sig synnerliga skäl att direktupphandla. Förvaltningsrätten anser inte heller att Karolinskas åligganden enligt sjukvårdslagstiftningen utgör synnerliga skäl för att underlåta annonsering.

Således anser förvaltningsrätten att det inte har varit fråga om en sådan situation som innebär att det har funnits synnerliga skäl att direktupphandla. Det som Karolinska har anfört i övrigt medför ingen annan bedömning.

Tekniska skäl

Karolinska har även gjort gällande att det funnits förutsättningar att genomföra en direktupphandling med hänsyn till att det vid tidpunkten för avtalsingåendet, av tekniska skäl, endast var Capio som kunde utföra de aktuella tjänsterna.

Av 15 kap. 3 § jämförd med 4 kap. 5 § första stycket 2 LOU framgår, såvitt nu är av intresse, att en upphandlande myndighet får använda förhandlat förfarande utan föregående annonsering vid tilldelning av tjänstekontrakt, om det som ska upphandlas av tekniska skäl kan fullgöras av endast en viss leverantör.

För att detta undantag från annonseringsskyldigheten ska vara tillämpligt krävs för det första att föremålet för upphandlingen är av teknisk karaktär

och för det andra att det därför är absolut nödvändigt att tilldela ett visst företag kontraktet (jfr EU-domstolens dom den 2 juni 2005 i mål C-394/02, Kommissionen mot Grekland p. 34).

I detta sammanhang konstaterar förvaltningsrätten i likhet med Konkurrensverket att Svenska korsbandsregisters årsrapport för år 2014 och de handlingar som Capio lämnat till Konkurrensverket under utredningen ger starkt stöd för att det finns konkurrens på den aktuella marknaden och att det finns andra leverantörer än Capio som verkar där. Mot denna bakgrund finner förvaltningsrätten att Konkurrensverkets utredning ger tillräckligt stöd för bedömningen att inte heller denna undantagsbestämmelse är tillämplig på anskaffningen av de aktuella tjänsterna.

Sammanfattningsvis finner förvaltningsrätten att Konkurrensverket har visat att Karolinska har genomfört en otillåten direktupphandling genom att ingå det aktuella avtalet utan föregående annonsering.

Upphandlingsavgiftens storlek

Eftersom Karolinska har genomfört en otillåten direktupphandling finns det enligt 17 kap. 1 § 3 LOU grund för att påföra Karolinska en upphandlings-skadeavgift. Av 17 kap. 5 § LOU framgår att det vid fastställande av avgiftens storlek ska tas särskild hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är. Av samma paragraf framgår att någon avgift inte ska beslutas i ringa fall och att avgiften får efterges om det finns synnerliga skäl.

Upphandlingsavgiftens storlek ska enligt 17 kap. 4 § LOU uppgå till lägst 10 000 kr och högst 10 000 000 kr. Avgiften får dock inte överstiga tio procent av kontraktsvärdet. Värdet av ett kontrakt ska enligt 15 kap. 3 a § LOU uppskattas till det totala belopp som ska betalas enligt kontraktet. Options-

och förlängningsklausuler ska vid beräkningen beaktas som om de utnyttjats.

Konkurrensverket har uppskattat kontraktsvärdet till 7 000 000 kr. Karolinska motsätter sig denna beräkning med hänvisning bl.a. till att beloppet utgör avtalets ersättningstak och inte dess faktiska värde samt att Karolinska sagt upp avtalet i förtid.

Förvaltningsrätten instämmer i Konkurrensverkets bedömning att avtalets totala värde, på grundval av avtalets lydelse, ska uppskattas till 7 000 000 kr (35 000 kr x 200 DRG-poäng). Förvaltningsrätten anser inte att ordalydelsen av 15 kap. 3 a § LOU medger att hänsyn tas till vilket belopp som faktiskt har betalats ut enligt kontraktet. Den omständigheten att Karolinska sagt upp kontraktet i förtid medför inte heller någon annan bedömning. Upphandlingskadeavgiften ska således bestämmas till ett belopp inom intervallet 10 000 kr - 700 000 kr.

Av förarbetena framgår att ett av syftena med upphandlingskadeavgiften är att säkerställa att upphandlingsreglerna iakttas och att skattemedlen används på ett korrekt sätt. Utgångspunkten är att avgiften bestäms så att myndigheten avhåller sig från överträdelser av lagen samt att även andra avhåller sig från överträdelser. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande. Hänsyn ska tas till både förmildrande och försvårande omständigheter. Ju allvarigare överträdelsen kan anses vara, desto högre belopp bör sanktionsavgiften fastställas till. Vid bedömningen av sanktionsvärdet bör även vägas in hur klar överträdelsen kan anses vara. Omständigheten att t.ex. rättsläget är oklart bör påverka sanktionsvärdet så att överträdelsen anses mindre allvarlig. Otillåten direktupphandling anses vara en av de allvarligaste överträdelserna inom upphandlingsområdet, vilket bör leda till att sanktionsvärdet i dessa fall ofta kan anses vara högt. Upprepat beteende bör ses som en försvårande omständighet. Avtalstidens längd och avta-

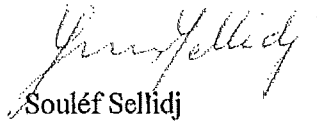
lets värde kan också påverka sanktionsvärdet på så sätt att sanktionsvärdet anses högre om en otillåten direktupphandling gjorts och avtalet i fråga avser en förhållandevis lång tid eller högt värde. Vikt kan också läggas vid om avtalet i fråga fortfarande är giltigt. Det förhållandet att den upphandlande myndigheten på annat sätt drabbats negativt kan i vissa fall ses som en förmildrande omständighet (se prop. 2009/10:180 s. 196 f och s. 369 f). Upphandlingsskadeavgiften ska bestämmas efter en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet (jfr HFD 2014 ref. 69).

Förvaltningsrätten anser inte att avtalets längd utgör en förmildrande omständighet, då en avtalstid om 15 månader varken kan anses var särskilt lång eller kort. Avtalet har förvisso sagts upp i förtid, men förvaltningsrätten anser inte att denna omständighet i någon större grad bör inverka sänkande på upphandlingsavgiftens storlek. Förvaltningsrätten anser inte att kontraktsvärdet är avsevärt högt, men inte heller att det är lågt. Fråga är om en otillåten direktupphandling och överträdelsen framstår enligt förvaltningsrättens mening som klar, vilket är försvårande omständigheter. Konkurrensverket har emellertid inte gjort gällande att det skulle vara fråga om upprepade överträdelser. Det som Karolinska i övrigt har anfört om bl.a. tjänsternas art, säkerställande av kompetensutveckling och forskning, landstingets lagstadgade ansvar m.m. bör, enligt förvaltningsrättens mening, inte påverka upphandlingsskadeavgiften i sänkande riktning.

Vid en sammantagen bedömning finner förvaltningsrätten att en avgift om 500 000 kr får anses vara en effektiv och avskräckande sanktion som står i proportion till överträdelsens allvar. Överträdelsen är inte är ringa. Det som kommit fram i målet utgör inte sådana omständigheter som medför att det skulle framstå som orimligt eller stötande att ta ut avgiften och det finns därför inte förutsättningar för att efterge avgiften. Konkurrensverkets ansökan ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga 1 (DV 3109/1 A LOU).

Souléf Sellidj

Förvaltningsrättsfiskal

Kerstin Sandin har föredragit målet.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm. Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress

där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I vissa mål får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Detta gäller mål om överprövning enligt

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, eller
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.